

Elevstipendiatene – et pedagogisk grunnarbeid

"En vill blomst" i folkehøgskolelandskapet kultiveres!

Utgitt av NKF (Noregs Kristelege Folkehøgskolelag)

Utarbeidet og skrevet av Kristian Abelsen

Elevstipendiatene er elever og har som regel ett år på folkehøgskole bak seg. De har krav på fagplan, timeplan og metodiske opplegg. Videre er de nybegynnere som miljøarbeidere – og i de fleste tilfeller er de svært uerfarne.

Innhold

Forord	2
1.0 Innledning.....	2
2.0 Ressurs eller utfordring – fra elev og assistent /lærling til selvstendig leder og miljøarbeider.....	3
2.1.1 Forventninger ↔ Virkelighet.....	5
2.1.2 Nybegynnere!	6
2.1.3 En ny "innholdsmettet" rolle!.....	6
2.1.4 Rolleavklaring og ansatte, elever, men også når er jeg av og når er jeg på	7
3.0 Året som elevstipendiat – ansvarslæring i teori og praksis.	7
3.1 Linjetid – elevstipendiaten som lærling og linjelærer som mester	8
3.1.1 Mål- og fagplanarbeid	9
3.1.2 Noen tanker om relasjon "Mester" – "Lærling" – De 6 T'er.....	9
3.1.3 Linjeinnhold for en assistent / lærling (15 t/uke).....	11
3.1.4 Linjekoordinering/ oppfølging. Den ukentlige "Mester – Læringsamtalen" ..	11
3.2 Ledertrening.....	12
3.3 Miljøarbeid og veiledning.....	13
3.3.1 Friår – fri flyt - forankring.....	13
3.3.2 Forbilde!.....	14
3.3.3 Viktige forutsetninger for veiledning.....	15
3.3.4 Veiledningsprogram - en grovkisse	17
4.0 Kultivering av den "vilde blomsten" - oppsummering	20
Vedlegg 1: Intervjuguide Rønningen folkehøgskole.....	22
Vedlegg 2: Høgtun: Innholdsbeskrivelse av utvalgte ledertreningstemaer	23

Forord

Dette arbeidet ble satt i gang av NKF's styre og skoleutviklingsutvalg. Utgangspunktet var en spørreundersøkelse om elevstipendiater høsten 2008. Som en oppfølging av dette ble Kristian Abelsen, medlem av skoleutviklingsutvalget og lærer på Rønningen folkehøgskole, bedt om å påta seg dette pedagogiske grunnarbeidet.

Dokumentet skisserer et pedagogisk opplegg for elever som går et andre år på en folkehøgskole. Opplegget forutsetter at skolen selv har fått de formelle sidene ved elevstipendiatorordningen på plass. Som det står i dokumentet: Det betyr blant annet at kravet om minst 24 timers undervisning i uka er oppfylt.

NKF kommer i vår til å ta opp de formelle sidene ved ordningen med 2.-årselever og elevstipendiater med Folkehøgskolerådet. Dette vil blant annet omfatte forholdet til Folkehøgskoleloven, Lånekassen og skattemyndighetene. Tilsyn, krav til utlysning og egne kurs er også sider som må belyses.

Det er flere sider ved ordningen som NKF også ser på. Skoleutviklingsutvalget arbeider med hvordan skoleåret for en elevstipendiat kan dokumenteres, som for eksempel eget vitnemål, selvutfylt CV, attester eller annen form for dokumentasjon.

NKF takker Kristian Abelsen for svært godt arbeid og ønsker dette pedagogiske opplegget velkommen. Temaet er både nyttig og aktuelt. Vi regner med at det gir mange ideer og videre inspirasjon til å arbeide systematisk med elevstipendiatene.

Oslo, 1. februar 2010

Tor Grønvik
Daglig leder, NKF

Odd Haddal
pedagogisk konsulent, NKF

1.0 Innledning

I dette dokumentet skisseres en pedagogisk plattform for arbeidet med andreårselever i folkehøgskolen. Jeg omtaler disse som elevstipendiater¹ i denne sammenheng. De fleste kristne folkehøgskoler i Norge har elevstipendiater. I NKF sin kartleggingsundersøkelse (2008), hvor 16 skoler responderte, er det kun én skole som oppgir at de ikke har elevstipendiater. På de øvrige skolene er det i alt 78, noe som gir 4,9 elevstipendiater pr skole². Tross en del felles retningslinjer for skolene, avdekker undersøkelsen et bredt spekter av pedagogiske programmer og praktiske ordninger. Det er neppe feil å beskrive elevstipendiatorordningen som en vill blomst i folkehøgskolelandskapet. Noe som også er overens med rundskrivet fra Sundvoll og Grønvik (1998), hvor det er å lese at stipendiatorordningen vokste fram "nedenfra", uten hjemler i forskrifter eller annet regelverk, og fikk utvikle seg forskjellig fra skole til skole. I dag utgjør elevstipendiatene en reell og stabil prosentandel av elevmassen i de kristne folkehøgskolene, ordningen er blitt mer vanlig i

---

¹ Under landsmøtet 2009 ble 9 skoler spurt om hvilken benevnelse de bruker. 5 skoler bruker bare stipendiater, 2 elevstipendiater, 1 elevstipendiat og 1 miljøarbeider.

² Dette estimatet ble ytterligere bekreftet under landsmøtet 2009. 8 skoler oppgav antall elevstipendiater – snittet ble 5,5.

de frilynte skolene, og signalene fra skolene og skolekontorene er klare på at ordningen bør under lupen både formelt og pedagogisk.

1.1 Mandat, tilnærming og kildegrunnlag

Mandat

NKF-undersøkelsen (2008) avdekker et ønske og et behov blant folkehøgskolen om grundigere pedagogisk grunnlagsarbeid. Det etterspørres drøfting omkring det gode pedagogiske læringsprogram, og de gode metodiske anbefalinger etterspørres. Mandat i denne omgang er å se nærmere på disse behovene. Jeg har valgt å konsentrere meg om to hovedanliggender. De har fått overskriftene:

- 1) Elevstipendiat – en ressurs eller en ekstra utfordring?
Proessen fra elev/lærling til selvstendig leder/miljøarbeider.**
- 2) Året som elevstipendiat – ungdomsarbeid i teori og praksis.
En didaktisk gjennomgang av en tenkt timeplan for en elevstipendiat.**

Tilnærming og kildegrunnlag

For å nærme meg dette feltet har jeg primært snakket med mennesker som har erfart elevstipendiatorordningen fra ulike sider; enten som søker (jeg har vært med å intervju 12 potensielle elevstipendiater våren '09), som fungerende elevstipendiat (jeg hadde ansvar for å opprette ordningen på Rønningen folkehøgskole vinteren '07 og veiledet 6 elevstipendiater skoleåret 07-08), eller som lærer eller rektor (jeg har ringt flere skoler i løpet av våren '09). Det finnes få skriftlige kilder, men jeg har støttet meg til:

- Stipendiatorordningen i folkehøgskolen, Folkehøgskolerådets rundskriv 39/98. Utredning om stipendiatorordningen fra 1998. Sundvoll og Grønvik.
- NKFs kartleggingsundersøkelse av stipendiatorordningen høsten 2008. 16 av 30 skoler gav tilbakemelding. (NKF, 2008)
- Skolenes hjemmesider og tekster knyttet til rekruttering av stipendiater.
- En selvevalueringsrapport med hovedtema "Miljøarbeidere" (2007-08)

Det råder en hel del uklarhet omkring formelle sider ved elevstipendiatorordningen. Disse formelle sidene vil bli behandlet i et eget dokument. Her nevner jeg bare elevstatusen, som tilsier at en elevstipendiat, i kraft av å være tilskuddsberettiget elev, skal ha minst 24 timers undervisning i uka.

2.0 Ressurs eller utfordring – fra elev og assistent /lærling til selvstendig leder og miljøarbeider

"Lærernes årsverk alene dekket ikke lenger opp skolens behov for sosialpedagogisk arbeid. .... Vi trengte altså ekstra ressurser til å drive vårt pålagte sosialpedagogiske arbeid." ...
"[skolen]har gjort seg avhengig av ordningen med miljøarbeidere..."
(Selvevalueringsrapport, 2007-08)

Hvilken folkehøgskole kjenner seg ikke igjen i en slik situasjonsbeskrivelse. Det er opplagt at et viktig motiv for å ha stipendiater har vært nært knyttet til behovet for flere medarbeidere. Det er slutt på tiden i folkehøgskolen da alle ansatte bodde på tunet, og lørdagskvelden var

kvelden da de ansatte tok med seg familien på folkehøgskolearrangement. Det er slutt på tiden da dagnad og folkehøgskole var to sider av samme sak og en ikke noterte sosialpedagogiske arbeidstimer. Om det er ordningen med elevstipendiater som har ”reddet” folkehøgskolen som sosialpedagogisk institusjon, forblir et åpent spørsmål i denne omgang, men det er hevet over enhver tvil at flere skoler har gjort seg ”avhengige” av elevstipendiaterne.

Elevstipendiaten som sosialpedagogisk ressurs

Det synes som om meningene og erfaringene er sammensatte. Elevstipendiaterne er elever som har krav på fagplan, timeplan og metodiske opplegg. Dette kommer jeg tilbake til i neste kapittel. Videre er de nybegynnere som miljøarbeidere – og i de fleste tilfeller er de svært uerfarne. Hvilke pedagogiske dilemmaer dette kan innebære, vil jeg se nærmere på i dette kapitlet.

”Vill blomst i folkehøgskolelandskapet” – eksempel fra virkeligheten

Elevstatusen innebærer at en elevstipendiat skal ha 24 undervisningstimer pr uke fordelt på 190 skoledager. Hvordan dette arter seg i praksis, har jeg forsøkt å illustrere med eksempler fra tre skoler (en ordinær uke i skoleåret):

Skole 1	Skole 2	Skole 3
15t Linjeundervisning	20t Linjeundervisning	14t Linjeundervisning
1t Skoleforum (møte andre ansatte)	1-2 t Videregående faglig fordypning	16t Ledertrening og miljøpraksis
4t Ledertrening / 6 miljøarrangement	1t Lørdagsseminarer	- veiledning med inspektør (2t)
3t Veiledning	1t Fellesfag friluftsliv	- del av arbeidsteam (kultur/musikk, idrett, kristent arbeid) (12t)
1t Lørdagsseminar (stip. deltar hver 4. uke)	1t Veiledning	- internatped. med sos.lærer (2t)
1t Avdelingsmøte (internatpedagogikk)	1-2t Planlegge/bearbeide m/ linjelærer	
Sum 25 t/uke	Sum 26 t/uke	Sum 30 t/uke

Tabell 1. Undervisning for stipendiater på tre folkehøgskoler 2008/9. Informasjonen er innhentet over telefon april/mai 2009.

Hvorvidt et arrangement skal godskrives som undervisningstimer, er et relevant spørsmål. For *Skole 1* sin del er gjennomføring av arrangement en del av et ledertreningsopplegg. Det jobbes med forberedelse, det gjennomføres, det evalueres – og i denne prosessen er det tett oppfølging fra lærer. Nærværstimer på kveldstid derimot, stiller ikke samme krav til forberedelse og etterarbeid og defineres i denne sammenheng som miljøpraksis.

Miljøpraksis. Eleven har i tillegg til undervisning en del sosialpedagogiske oppgaver (kaféansvar, turneringer, nærvær på kvelder, osv) – også kalt miljøpraksis. Omfanget av denne miljøpraksisen varierer mellom skolene. Her er tre eksempler som gjelder en ordinær uke i skoleåret 2008/9.

Skole 4	Skole 5	Skole 6
2t Kveldstid. Praktisk valgfag. (strikking, gitar, fotball, billiard, Amnestygruppe, ...)	Kveldstid. Nærvær i miljøet.	10t Praksis (oppfølging enkeltelever, kjøkken, vaktmester, tilsynslærer)
1 kveld/uke Nærvær + bakvakt for tilsynslærer (stepper inn ved sykdom).	Deltakelse i enten kafédrift, kristent arbeid eller aktivitets-rådet (idrett/kultur/lysbilder..)	
	”Butikk”drift – koordinere felles	

	innkjøp for elevene gjennom skoleåret	
	5t Kjøkkenansvar v/ middag og kvelds	

Tabell 2. Miljøpraksis for elevstipendiater på tre folkehøgskoler 2008/9. Informasjonen er innhentet over telefon april 2009.

2.1 Miljøarbeider eller elev...

Samtidig som stipendiatene representerer en nødvendig ressurs, er det også en del utfordringer knyttet til denne ordningen. Sitatene nedenfor er også hentet fra selvevalueringsrapporten (2007-08):

- 1) *"Det er fristende for miljøarbeiderne å tenke at det er de som skal skape miljøet og dermed slite seg ut på å arrangere aktiviteter for elevene."*
- 2) *"...i fjorårets tilfelle var det to som dro nesten hele lasset alene"*

Det kommer fram av NKF's undersøkelse (2008) at majoriteten av de ca 130 elevstipendiatene (estimatet basert på at det er ca 4,5 stipendiater pr skole) i folkehøgskolen rekrutteres fra egne rekker. Det er i hovedsak årets elever som blir neste års stipendiater. Det betyr at snittalderen på stipendiaten er omkring 20-21 år, og det innebærer at vi har med relativt uerfarne og uskolerte "medarbeidere" å gjøre. Interessen synes stor for et andre år på folkehøgskole. På én folkehøgskole søkte ca 15 prosent av 2006/7-kullet om å bli stipendiater. Flere skoler kan vise til tilsvarende interesse. Det er med andre ord en del kandidater å velge mellom. Samtidig har en ingen garanti for at elevene som rekrutteres er gode miljøarbeidere. I 2007 var jeg selv ansvarlig for rekruttering og veiledning av stipendiater på Rønningen folkehøgskole. Vi innså tidlig at de ikke er miljøarbeidere – de skal bli det! Det gikk opp for oss at her har vi fortsatt med elever å gjøre, vel og merke motiverte, oftest modne og virkelystne, men fortsatt elever. Som en av dem uttrykte det da vi nærmet oss slutten av skoleåret som elevstipendiat (min gjengivelse):

"Det er nå jeg skulle ha begynt – nå vet jeg hva det vil si å være miljøarbeider på en folkehøgskole!"

Nedenfor har jeg skissert noen kjennetegn ved den ferske elevstipendiaten (miljøarbeideren) som flere folkehøgskoler erfarer. Dette er temaer som opplagt peker på at her har vi med en elevgruppe som trenger skolering, veiledning og arbeidsoppgaver / utfordringer som tilpasses den enkeltes reelle forutsetninger. Hva dét vil si kan ofte ta tid å avdekke, både for skolen og den enkelte. Jeg har videre skissert noen tanker om hvordan en kan nærme seg disse temaene. Disse er i stor grad basert på egne erfaringer og pedagogiske drøftinger med kolleger i folkehøgskolelandskapet.

2.1.1 Forventninger ↔ Virkelighet

Det er gjerne på våren at eleven søker og blir tildelt plass som stipendiat for kommende skoleår. Dette er ofte en tid på året når entusiasmen og stemningen i elevgruppen er høy, alle er med på alt, og vår, sol og forventninger preger sinnene. De som har fått det heldige oppdraget å være neste års stipendiater finner hverandre og begynner å legge planer. De ferske stipendiatene flyter på en varm vårbris, de tenker høyt om store "stønts" og arrangementer – de skal løfte miljøet på skolen til nye høyder.

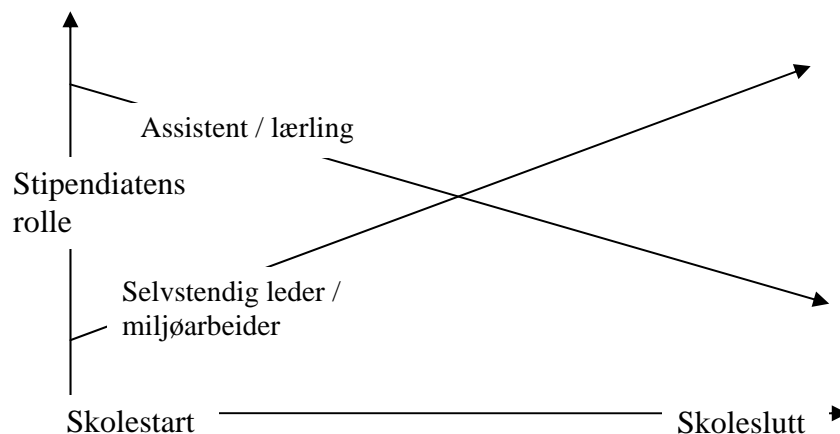
Tiltak: Allerede her bør skolen være aktivt til stede. Applaudere forslag, oppmuntre til nytenkning og forløsende brainstorming, men også formidle at til høsten kommer det en

gruppe elever som skal lage sitt år. Ikke en bedre kopi av året som var. Det kan ta tid å innse / akseptere akkurat denne sannheten. Det hjelper naturligvis med en lang sommerferie. Til hjelp kan en også innføre mantraet: ”Det er ikke lov å si at i fjor gjorde vi det sånn!”

2.1.2 Nybegynnere!

Kjennetegn ved nybegynnere er at de ikke overskuer alle detaljene – de har ikke så mange forbilder, handlingsmønstre og mestringsstrategier å ty til. Ungdommelig overmot kan gi de utroligste og mest kreative utslag, men i folkehøgskolen er en nok vel så kjent med elevstipendiater som overvurderer egen kapasitet. På solskinnsdager kan det meste gå godt, men når høsten setter inn og en møter ”åpen sjø,” kan problemene tårne seg opp.

Tiltak: Elevene må få høre at de er elever som har inngått en avtale om å være i en læringsprosess. I løpet av året vil de gradvis bli dyktigere miljøarbeidere og dyktigere ledere. De må få mye støtte og mye veiledning i den første fasen. Figuren 1 illustrerer hvordan en gjennom skoleåret kan tenke seg en prosess fra assistent/lærling mot mer selvstendige ledere/miljøarbeidere. Jeg vil komme mer tilbake til innholdet i denne modellen og tenkningen omkring mester-lærlingepedagogikk i neste kapittel.

Figur 1. Illustrerer hvordan stipendiaten i første fase av skoleåret fungerer mer som assistent og lærling. Etter hvert får stipendiaten mer frihet og større ansvar. Her vil det naturligvis være individuelle forskjeller. En slik blanding av tradisjonene *mester-lærling* og *problembasert læring*, ivaretar prosessstanken og tryggheten som stipendiaten trenger, men åpner også for og oppmuntrer den enkelte til å bruke det de kan fra før, evnen til refleksjon og selvstendighet. Sistnevnte tilnærming oppmuntrer nok i større grad til kreativitet og personlig utvikling. Forutsatt at erfaringer følges opp med evaluering og bearbeiding.

2.1.3 En ny ”innholdsmettet” rolle!

Evnen til å vurdere egen kapasitet er et viktig tema i startfasen av skoleåret. Parallelt med arbeidsoppgavene som venter, må stipendiaten bli fortrolig med sin nye rolle. De er vant til å være elever som kan stille krav. Nå er denne virkeligheten snudd på hodet. Det tar tid å forsone seg med denne realiteten.

Tiltak: Hvordan være proaktiv i denne fasen. Skolen må ha forståelse og romslighet for at det kan oppstå situasjoner i første fase som avslører umodenhet. Noen sentrale stikkord er forutsigbarhet, trygghet, progresjon, veiledning og støtte. I selvevalueringsrapporten lanserer skolen følgende tiltak for å være bedre forberedt på møtet med de nye stipendiatene:

- *Undervisningsinspektør beholder ansvaret for å administrere gruppa, mens lærer på linja tar seg av den personlige veiledningen, gjennom en Fadderordning.*

- *For å bedre kommunikasjon med det øvrige personalet, blir stipendiatene med på ukentlige personalsamlinger og starten av det etterfølgende pedagogiske forum.*
- *Mer tid til oppfølging av enkeltelever.*

(Selvevalueringsrapport, 2007-08)

Et annet proaktivt virkemiddel er å tenke at den mentale prosessen for kommende stipendiat starter i det han eller hun vurderer og dernest søker på ”jobben”. Det blir derfor viktig at skolen tar denne fasen på alvor. Informasjonen som går ut må være informativ og tilgjengelig – jo mer eleven har tatt til seg og forstått av forventninger og betingelser, jo større er sannsynligheten for at innledningen på det kommende skoleår blir ”knirkefri”. Tilsvarende kan en tenke om intervju og utvelgelsesprosessen. Siden det primært dreier seg om interne søkere, vil en som skole ha solide førstehåndserfaringer. Samtidig taler erfaringen for at en bør vektlegge intervjuet. I vedlegg 1 har jeg tatt med intervjuguiden som blir brukt på Rønningen folkehøgskole og noen av tankene de har gjort seg rundt dette møtepunktet.

Videre er det avgjørende med mye oppfølging i den første fasen. Veiledningen bør prioriteres – en blanding av innføring, undervisning og rolleavklaring. En kan utvikle et forkurs tilsvarende ”Ny i folkehøgskolen”. Utfyllende i kap 3.

2.1.4 Rolleavklaring i forhold til ansatte, elever, men også når er jeg av og når er jeg på

Det er lett og naturligvis fristende for en skole å ta utgangspunkt i ressursmessige utfordringer / behov for sosialpedagogisk mannskap. Eksemplene over peker på at det dog kan være både lurt og pedagogisk riktig å ta stor høyde for stipendiatenes alder og forutsetninger.

Tiltak. Dette er viktig tema for veiledningen i den første fasen. Samtidig må det tematiseres i flere sammenhenger: Mellom rektor og elevstipendiat, mellom linjelærer og elevstipendiat og mellom øvrige ansatte og elevstipendiat. De praktiske grenseoppgangene må konkretiseres og øves inn. Utfordringer må gjøres eksplisitt. Her kan scenarietenkning og rollespill være til god hjelp. Men uansett hvor mye en jobber proaktivt med disse temaene, vil vi erfare at det må gjøres kontekstuelle erfaringer – når disse skal reflekteres over er det fint å ha et bakteppe å vise til. Ikke av typen: ”Hva sa jeg!” men: ”Hvordan opplever du forskjellen mellom før og etter?” Dette er unike lærings situasjoner – hvor eleven kan gjøre erkjennelser på mange nivåer. Men for å kunne ha denne hermeneutiske prosessen er det viktig at elevstipendiatene er i gang før øvrige elever er på plass. Dette momentet vil berøres grundigere i neste kapittel.

3.0 Året som elevstipendiat – ansvarslæring i teori og praksis.

Hvilke konsekvenser har det at elevstipendiaten går på samme linje to år på rad?

Hvordan kan en legge opp et veiledningsprogram for elevstipendiatene?

Hvilke møter (administrative/pedagogiske) skal elevstipendiatene delta på?

Hvordan kan nærværsansvar på kveldstid organiseres?

I dette kapitlet vil praktiskpedagogiske spørsmål knyttet til elevstipendiatens læringsprogram berøres. Viktige forutsetninger som jeg tar med meg i dette kapitlet:

- Elevstipendiaten er elev og skal ha minst 24 timer undervisning pr uke.
- Elevstipendiaten er i en prosess mot å bli miljøarbeider/ungdomsarbeider.
- Elevstipendiaten er i en lærlingposisjon hvor øvrige lærere anses som ”mestere”.

- I denne prosessen er ”learning by doing”, refleksjon over egen praksis og veiledning viktige pedagogiske elementer.

Timeplan Elevstipendiat - Undervisning og Miljøpraksis!							
	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
0800	Personalsamling						Andre ting... - Skoleturer - Studieturer - 1. skoledag - 1. uke
0830	Frokost	Frokost	Frokost	Frokost	Frokost	Frokost	
0900	Morgensamling	MSam	MSam	MSam	MSam	MSam	
0915	Linjetid 3t	Skolekor 1t	Linjetid 3t	Linjetid 3t	Avklaringer 1t	Seminar 4t	
					Veiledning 2t		
1200	Lunsj	Lunsj	Lunsj	Lunsj	Lunsj		
1300	Linje-koordingering 1t	Fordypningsseminar 1 til 4t	Linjetid 3t	Linjetid 3t	Planleggingstid	Lunsj	
1400	Internat-pedagogikk 1t						
1600	Middag	Middag	Middag	Middag	Middag	Middag	
1700	Praksis/miljøarbeid	Praksis/miljøarbeid	Praksis/Miljøarbeid	Praksis/miljøarbeid	Praksis/miljøarbeid	Praksis/Miljøarbeid	

Tabell 3: En fiktiv timeplan basert på innspill fra 6 skoler (jf kap. 1)

Jeg har laget en timeplan grovt basert på skoleeksemplene i kapittel 1. En timeplan som favner minst 24 timer undervisning og øvrige oppgaver knyttet til rollen som elevstipendiat. For å bli så konkret som mulig vil teksten og eksemplene ha timeplanen som bakteppe. Prioriteringer³ har gjort at jeg har fordypet meg i følgende momenter i timeplanen:

- 1) Linjetid – 3 ulike tilnærminger (3.1).
- 2) Ledertrening (3.2).
- 3) Veiledning (3.3).

3.1 Linjetid – elevstipendiaten som lærling og linjelærer som mester

Folkehøgskolen plikter å gi elevstipendiaten et skoletilbud som ikke er en kopi av det første året. På linjenivå kan dette løses på ulike måter.

A) Skolen oppretter en egen ledertreningslinje hvor 2.-årselever får tilbud om elevstatus og skal ha praksis på egen skole.

B) Elevstipendiaten må velge en ny linje. Hun eller han inntar en likeverdige rolle som øvrige elever, og linjelærer forholder seg til elevstipendiaten deretter.

C) Deltakelse på samme linje som året før. Elevstipendiaten får rollen som linjelærers assistent/lærling. For å tilfredsstille kravet om ”ny undervisning”, må skolen og linjelærer utarbeide en egen individuell plan for denne eleven. Jeg vil ha min oppmerksomhet rettet mot

³ Omfanget av dette arbeidet har satt begrensninger for hvor mange momenter i timeplanen jeg har kunnet ta for meg. På dette grunnlag er det prioritering er blitt gjort. Om arbeidet videreføres, vil det være naturlig å ta for seg flere sider ved timeplanen til elevstipendiaten.

dette siste alternativet, både fordi det synes mest vanlig, men også fordi det favner relevante pedagogiske problemstillinger.

En kan sikkert se for seg andre timeplansvarianter – for eksempel at eleven følger flere linjer. Poenget i denne omgang er ikke å tenke begrensning, men sikre at skolen har tenkt gjennom de pedagogiske konsekvensene.

3.1.1 Mål- og fagplanarbeid

Mål. I folkehøgskolesammenheng er dannelse, personlig utvikling og sosiale ferdigheter viktige mål. Linjevalg er sentralt og spesifikke målsettinger for året vil knyttes hit og i stor grad være faglig rettet.

Hva med spesifikke målsettinger for elevstipendiaten – hvordan bør de lyde? Noen viktige knagger er *relasjoner*, *ansvarslæring* og *ledertrening*. Aktiviteten til elevstipendiaten vil i all hovedsak være relatert til andre mennesker, den vil innebære stigende grad av ansvar og på mange vis ha karakter av ledertrening. Som assistent/lærling på en linje kan andre aktuelle stikkord være *inspirere*, *motivere*, *formidle*, *konkretisere*...

MÅL og FAGPLAN for 2. årselev – Assistent / lærling på idrett-ball⁴

FERDIGHETER

Grunnleggende innføring i formidlingsteknikk og ledelsesferdigheter – herunder motivering, instruering og organisering. Etter endt år skal ELEVEN kunne planlegge, lede og evaluere treningsøkter innenfor ulike ballidretter. ELEVEN skal prøve ut ulike virkemidler (tavle, power-point, variert kildebruk, osv) i en formidlingssituasjon, legge opp til debatt og tilrette slik at øvrige elever inkluderes i undervisningssituasjon. Faglig fordypning innenfor valgfritt område. Basert på ELEVENs kunnskap om treningsplanlegging skal det legges opp et eget treningsprogram for 10 mnd. 2-4 timer hver uke. Det skal dokumenteres progresjon og måloppnåelse.

KUNNSKAPER

Grunnleggende kunnskaper om motivering, aktivisering, konkretisering, individualisering. Kjennskap til hvordan en gruppe fungerer og hvilke elementer som påvirker. ELEVEN skal reflektere over egen praksis og i samtale med linjelærer sette erfaringer inn i en større sammenheng.

HOLDNINGER

Som assistent/lærling/leder forventes at ELEVEN tilstreber forbilledlighet når det kommer til innstilling, initiativ og samarbeid. ELEVEN vil bli sett på som "miljøarbeider" også i linjesammenheng. Det forventes at ELEVEN er inkluderende og åpen for den enkelte og det som rører seg i miljøet. ELEVEN skal erfare at respekt er en gjensidig kvalitet.

3.1.2 Noen tanker om relasjon "Mester" – "Lærling" – De 6 T'er

Mye kan sies om relasjon mellom en "mester" og en "lærling". Jeg har ikke gått veldig vitenskapelig fram, men forsøkt å relatere min kunnskap om denne pedagogiske tilnærmingen med erfaringer jeg har gjort i arbeid med praksisstudenter, sivilarbeidere, men først og fremst elevstipendiater. Jeg oppsummerer dette med de 6 T'er som jeg mener peker på viktige forutsetninger som bør vektlegges i planlegging, arbeid og oppfølging.

Tillit Møtepedagogikken som etterstrebes i folkehøgskolen, forutsetter et syn på elev og lærer som likeverdige mennesker. Det betyr ikke at rollene er like, men

⁴ Tenkt fagplan/undervisningsinnhold for en elevstipendiat på en idrett-ball-linje

at en skal lytte, ha respekt og vise toleranse. Mesterlære og relasjonen som bør være mellom lærer og elevstipendiat løfter nok møtepedagogikken til nye høyder. Elevstipendiaten inviteres inn i lærerens profesjonelle liv, det åpnes for innsyn i pedagogiske tanker og prioriteringer. Og ikke bare innsyn, men faktisk åpnes det for at elevstipendiaten kan være kritisk og konstruktiv tilstede.

Trygghet Elevstipendiaten er som jeg har vært inne på i kap 1 svært uerfaren med den nye rollen. Linjelærer vil ha et stort ansvar for å skape den nødvendige trygghet og hjelpe/tilrettelegge slik at stipendiaten finner seg til rette. Dette er en prosess hvor den erfarne lærer kan gi ro og senke presset som hviler på stipendiatens skuldre.

Team Forholdet mellom mester og lærling kan beskrives som samarbeid/ teamarbeid og kreative prosesser, rom for prøving og feiling bør etterstrebes. Selv om lærer har flere erfaringer, er det viktig at klima preges av spørsmål og refleksjon heller enn fasit og svar.

Tid De ovennevnte momenter kommer ikke av seg selv. Det kreves investering i både i tid og ressurser. Her må i første rekke skolens ledelse sikre at læreren blir tildelt den ressursen som et slikt ”undervisnings”-prosjekt krever.

Tilstedeværelse Som lærere er vi vant til at mye ”samarbeid” skjer i gangene - mye kan koordineres via mail og telefon og man kan ta fortløpende ting i lunsjen eller på gangen. Men en forutsetning for ekte møtepedagogikk, reelt kreativt samarbeid og god fruktbar meningsutveksling, er tilstedeværelse av en viss varighet. Spesielt viktig er dette i en situasjon hvor en skal bidra til den enkeltes selvrefleksjon og utvikling.

Troverdighet Troverdighet er en forutsetning for tillit. I denne sammenheng tenker jeg på linjelærers aktive innsats for å gjøre dette prosjektet til et heltids- og helårs engasjement. Det krever i tilfelle planlegging og utarbeiding av halvår – helårs planer. Det kan innebære å utarbeide mål, fagplaner, lærlingekontrakt, samtalemål, etc. Blir elevstipendiaten møtt med en slik seriøsitet, noe han eller hun faktisk har krav på, vil troverdigheten vokse tilsvarende.

3.1.3 Linjeinnhold for en assistent / lærling (15 t/uke)

Hva skal linjeinnholdet være for assistent/lærling? I tabellen under gis et eksempel på både mengde, innhold og bearbeidingsform for eleven.

Mengde	Beskrivelse	Bearbeidingsform
7 t/uke	Assistent/lærlingerolle (delt ansvar hvor eleven bistår lærer i avtalte oppgaver). Ansvar for oppvarming, ansvar for utstyr, delta på joggetur med en gruppe elever, ta opprop/registrere fravær, følge opp enkelt elev.	Lærlingedagbok. Notere ned erfaringer, observasjoner, situasjoner.
2 t/uke	Tid til refleksjon, herunder også forberedelse og etterarbeid. <ul style="list-style-type: none"> - Egentrening; legge planer, føre treningsdagbok - Forberede ukens oppgave. - Skrive i lærlingedagboka. Forberede seg til samarbeidstid med linjelærer. 	
3 t/uke	Egentrening i henhold til plan.	Treningsdagbok.
2 t/uke	Ukens oppgave (trening, undervisning, ansvar for å starte en økt, ansvar for å flytte klassen fra a til b, etc). Fastsatt i ½ års-planen for linja. På denne måten er øvrige elever også kjent med når og hva elevstipendiaten er hovedansvarlig for av opplegg.	Forberedelse, Gjennomføring, Evaluering
1 t/uke	Linjekoordinering / oppfølging. Se kap 3.2.2	

3.1.4 Linjekoordinering/ oppfølging. Den ukentlige ”Mester – Læringsamtalen”

Egendefinert undervisningstid hvor elevstipendiat følges opp eksplisitt som lærling (planlegging og bearbeiding). Tabellen antyder en måte å gripe an dette praktisk. Det kan synes som om det er viktig å ha en god struktur på dette møtepunktet. Både lærer og elev har godt av forutsigbarhet. Samtidig bør en slik en-til-en situasjon være fleksibel, slik at interesser og evner som avdekkes, klassens dynamikk og oppdukkende episoder og muligheter, kan prege retningen prosessen tar.

Tid	Tema	Bekskrivelse/ plan for oppfølging
10 min	Værrapport / ventil	Hvordan har du det som idrett-ball-elev/assistent i dag? Akutte ting vi bør snakke om? Vær varsom – det er lett å prate i en time om nysnø og stormvarsel. Men temaer kan komme opp som kan forberedes bedre til neste gang. Kanskje finner en ut at det er mer nærliggende å kanalisere problemstillingen til fredagsmøtet med inspektør eller til veiledningstiden (se timeplan).
20 min	Gjenkalling!	Lærlingen repeterer kort hva han eller hun har opplevd og erfart siste uke i linjesammenheng. Hva var ukens høydepunkt? Hva var ukens nedtur? Hvordan er stemningen i klassen? Noe å merke seg?
10 min	Ukens oppgave	Sist uke: Fortell... Neste uke: Om vi skulle sette fokus på noe – hva skulle det være?
10 min	Rapport	Egentrening – status – veien videre.
10 min	Faglig utveksling	1 konkret episode fra sist uke som en lærte noe av. 1 konkret episode hvor en tenkte at – det ville jeg ha gjort annerledes.

3.2 Ledertrening⁵

På Høgtun folkehøgskole brukes det mye tid og ressurser på elevstipendiatene før skolestart. Skoleåret 2009/10 satt de av 22 undervisningstimer til ledertrening, gruppeveiledning og relasjonsbygging mellom 10 stipendiater og 3 ansatte som har ansvar. Tanken er å repetere og evaluere underveis. En time i uka, for det meste debriefing, og sosiale timer ved behov.

I sin argumentasjon for hvorfor ledertrening er viktig for elevstipendiatene skriver skolen:

- Stipendiater er mellomledere på en folkehøgskole og møter en rekke utfordringer som ligner det ledere i en hvilken som helst organisasjon møter.
- Vi ønsker å forberede stipendiatene våre på ulike utfordringer de kan møte i sin hverdag.
- Det kan være godt å ha et teoretisk grunnlag for å forstå seg selv og relasjon til andre enkeltindivid og grupper ut i fra.

Undervisningen består av samtale, dialog og mer tradisjonell formidling:

- Vi gir elevene både teori og praktiske øvelser der de skal sette teorien inn i den hverdag de opplever som stipendiater og de utfordringer de står ovenfor.
- Teori gir grunnlag for refleksjon og skal ikke være fasit på hvordan verden er, men skal gi elevene noe å tenke på og skal være kilde til inspirasjon.
- I samtaler mellom elevene og lærer vil tema som er relevante for deres hverdag, gjerne hentet fra ledelses- og organisasjonsteori/organisasjonspsykologi, diskuteres og analyseres.

Temaer som vektlegges er:

- Lederstiler
- Ledelsesutfordringer i folkehøgskolen
- Personlighetsteori
- Konflikter i organisasjoner
- Organisasjonskultur
- Spiseforstyrrelser eller andre aktuelle tema
- Leder, samtalepartner og medmenneske
- En elevstipendiats hverdag: Hva og hvem er jeg?

For mer inngående beskrivelser av disse temaene, se vedlegg 2. I sin oppsummering av ledertreningsprogrammet skriver Høgtun:

”Stipper er en viktig ressurs for skolen vår og vi ønsker å gi dem en best mulig og tettest mulig oppfølging. Vi vil ha bevisste og selvstendige stipper, som ikke følger en mal for hvordan en stipp skal være, men som finner sin egen vei. Denne veien finner de etter vår mening lettere når de utfordres og inspireres av diskusjoner og teorier, gruppevis og enkeltvis. Teori og praksis vil ikke alltid være det samme, men vi vil alltid ha nytte av å ta utgangspunkt i teori når vi skal diskutere praksis.”

Forholdet mellom ledertrening og veiledning (kap. 3.3) er glidende og dynamisk. En berører ofte samme sak, men fra ulike perspektiver. Mens ledertrening primært ivaretar metanivå,

---

⁵ Eksempel er hentet fra Høgtun folkehøgskole høsten 2009.

teori og prinsipper, er formålet med veiledning den enkeltes utvikling her og nå – med utgangspunkt i de konkrete situasjonene. I neste kapittel presenteres en slik metodisk tilnærming nærmere.

3.3 Miljøarbeid og veiledning

Hvorfor veiledning? Tidligere i dokumentet har jeg kort beskrevet elevstipendiaten (kap. 2.0): Den kjempemotiverte fjorårseleven som er klar for å yte for skolen og de kommende elevene. Jeg pekte på fordeler og ulemper med den unge alderen, og det faktum at vi har å gjøre med elever som først og fremst har mye entusiasme og personlig egnethet, men neppe mye faglig eller praktisk erfaring.

Gruppen med elevstipendiatene utgjør et team som bobler av iver etter å komme i gang. Strukturen er flat i den forstand at elevene har lik status. Men de skal samarbeide i alle mulige konstellasjoner. Som elever er de pr definisjon underveis – de er på folkehøgskolen for å lære og å utvikle seg. Og dette er de sannsynligvis veldig innstilte på.

Når vi summerer opp disse betingelsene, er det opplagt at det trengs og det vil etterspørres oppfølging, skoloring og veiledning. En fantastisk, jeg vil si unik, anledning til å koble ”learning by doing” med gjenkalling, refleksjon og samtale. Bedre folkehøgskolepedagogikk får en neppe.

Før jeg beveger meg inn i et forslag til veiledningsprogram (undervisningsopplegg), har jeg lyst å stoppe litt opp ved folkehøgskoleeleven, livet og dynamikken, og i forlengelsen dvele ved noen kjennetegn og noen tanker omkring den unike posisjonen elevstipendiatene befinner seg i. Dette er bakgrunnsstoff som jeg mener er med på å legitimere et omfattende og seriøst veiledningsopplegg.

3.3.1 Friår – fri flyt - forankring

Noen generelle kjennetegn ved et tilfeldig valgt folkehøgskolekull: Det består av jenter og gutter, vanligvis flere jenter enn gutter. Elevene kommer fra det ganske land, de er 19-20 år, de aller fleste har fullført videregående skole. Det betyr at majoriteten nylig har fullført russetid (fleipete/ sarkastisk blir folkehøgskole noen ganger beskrevet som en utvidet russetid...). Sikkert er det at elevene som kommer har mange års skolegang bak seg og er vanligvis veldig motivert for et folkehøgskoleår uten pensum og eksamen, men med mye sosialt.

Andre kjennetegn er mer dynamiske og nesten umulig å forutsi: personlighetstyper, interesser utover linjefag, verdier, holdninger, sosiale ferdigheter, hvem blir de ”kjedelige”, hvem blir de ”kule” og hvem blir ”spydspisser” i miljøet... En kan naturligvis vise til trender i samfunnet, men min opplevelse er at jeg hvert år fascineres av den unike dynamikken og klimaet som skapes, oppstår, oppmuntres.

Det som fascinerer nesten like mye, er de kvalifiserte årsaksforklaringene på spørsmålet: hvorfor ble det som det ble? En viser til trender, en viser til det gode opplegget i starten av året, god gjennomgang av regler, enkeltelever krediteres, konkrete opplegg, manglende oppfølging, dårlig vær, sykemeldinger, ... listen er uendelig.

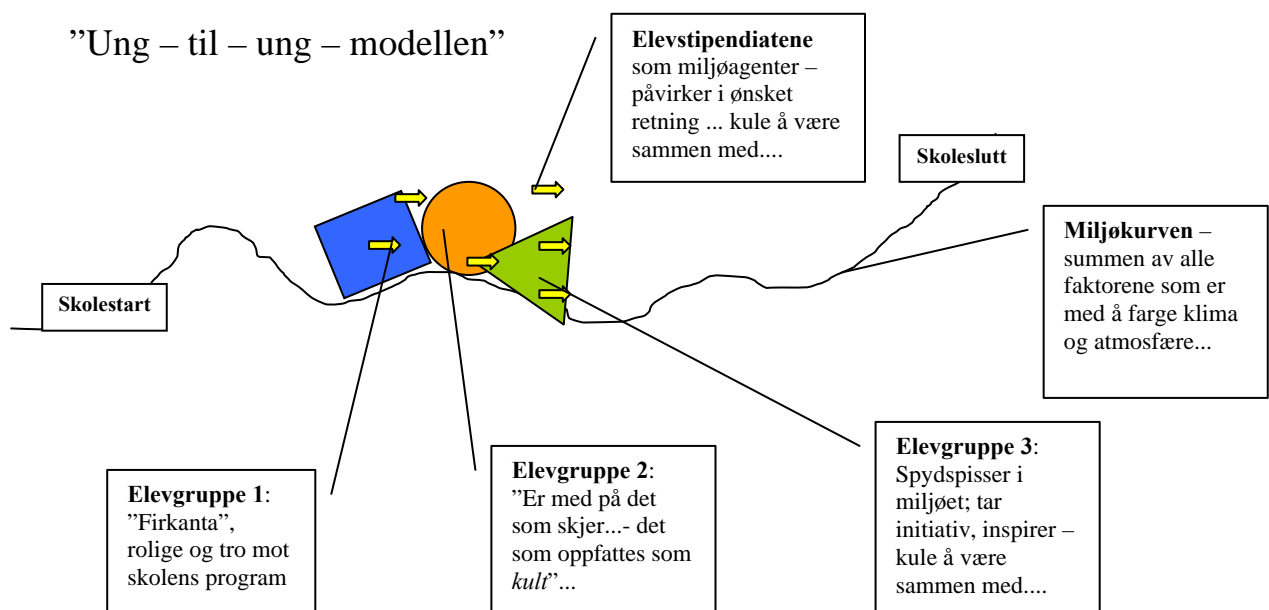
Vi snakker ofte om en "folkehøgskoleboble" – her lever elevene, elevstipendiatene og øvrige ansatte i stor grad frakoblet virkeligheten forøvrig – i hvert fall kan det oppleves sånn. Inne i denne bobla påvirker og påvirkes vi... og i den andre enden kommer vi ut som "venner for livet" og forhåpentligvis litt mer dannende individer motivert for nye utfordringer.

Hvorfor denne lange innledningen? Min hypotese (og mange deler den med meg basert på flere års erfaring) er at elevstipendiatene kan ha enorm innvirkning og betydning på denne dynamikken.

3.3.2 Forbilde!

Figuren under og den tilhørende tekst er hypotetisk og basert på teksten over, egne erfaringer, samtaler og observasjoner de siste 7 år som folkehøgskolelærer. Vi kaller den hypotese 1 fra praksisfeltet. Jeg har tatt den med for å kommunisere hvor viktig og avgjørende elevstipendiatenes innsats er /kan være i arbeidet med å skape godt ungdomsmiljø.

I praksis vil et slikt miljø gjenkjennes på at a) elevene kjenner seg inkludert og sett i miljøet, b) de får bekreftelser på seg som helt menneske med sterke og svake sider og c) at de blir presentert for et fellesskap som er fargerikt, rusfritt, mobbefritt og raust.

Figur 2: "Ung-til-ung-modell" – elevstipendiatenes sentrale rolle som positive agenter i miljøet. Forenklet illustreres dynamikken i et år - dynamikk forstått som miljø, klima og trivsel. Mens elevstipendiatene er tegnet som piler, representerer de fargede figurene elevene; enten de er "firkanta", "runde" eller "spyspisser"... (se teksten).

Kurven kan naturligvis diskuteres i det uendelige. I denne sammenheng er det de små pilenes tilstedeværelse (elevstipendiatene) og faktiske verdi som agenter i miljøet som er i fokus.

Nedenfor er noen kommentarer fra elever som ønsker å bli elevstipendiater. Her er de spurt om å beskrive rollen og funksjonen de opplever dagens elevstipendiater har i miljøet:

- Fint "ledd" mellom elev og lærer.
- Greit å gå til en "av sine egne".
- Mer til stede i miljøet – får med seg det som skjer.

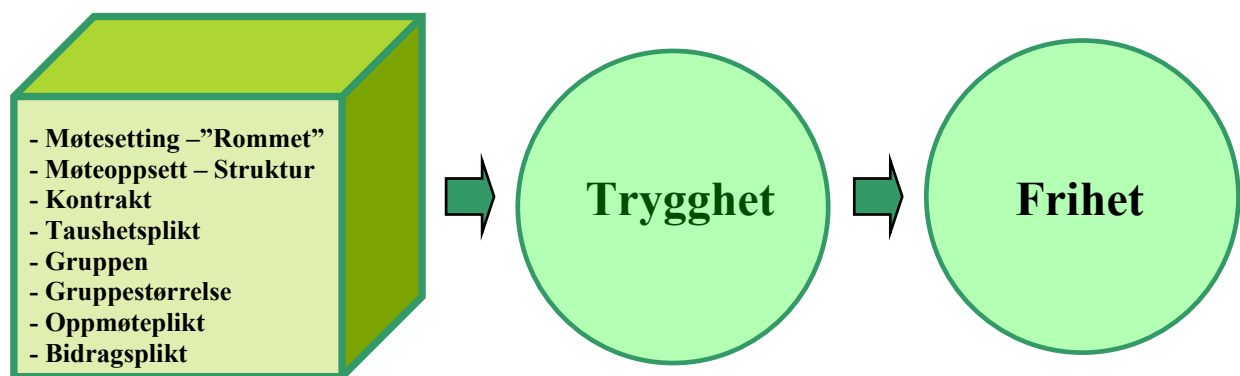
- *Samme alder – men du merker at de har autoritet.*
  - *Lettere å ta en prat med en elevstipendiat – det blir med en gang mer alvorlig å ta en prat med lærer.*
  - *Det går an å spørre... få deres mening. Eller bare å spørre om de kan følge litt med.*
  - *Forbilder i miljøet... de drar i gang aktiviteter, er der stort sett hele tiden og er glade.*
- (Intervju med potensielle elevstipendiater, april 2009)

Vi spurte videre hvordan de selv håpet å bli oppfattet etter et ½ år som elevstipendiat. Jeg tenker det er en sammenheng mellom hvordan de oppfatter dagens elevstipendiater og hvordan de selv ønsker å bli oppfattet i samme rolle. Dette var noen av responsene:

- *En venn men også som en autoritetsperson.*
  - *En som folk kan komme til å snakke med. Positiv. Åpen. En det er lett å snakke med. Like god venn med alle.*
  - *En som de kan komme til som er seriøs uten å være bedreviter.*
  - *En som holder motet oppe – ikke minst i de hektiske startukene. Positiv og immøtekommende. En de respekterer.*
  - *”Openminded”, engasjert og støttende.*
  - *At de liker meg og at jeg respekteres for min innsats.*
- (Intervju med potensielle elevstipendiater, april 2009)

3.3.3 Viktige forutsetninger for veiledning⁶

Jeg har lagt opp veiledningsprogrammet til et 100-timers kurs. Etter en slik modell blir denne veiledningen en markant del av skoletilbudet elevstipendiaten får i løpet av året. I veiledningen inngår også en del undervisning omkring temaer som personlighetsutvikling, læring, ledertrening og gruppedynamikk. I neste kapittel har jeg skissemessig gjengitt opplegget (innhold/ metode/mål) slik jeg gjennomførte det skoleåret 2007-8 og planlegger å gjennomføre det kommende skoleår (2009-10). Men først litt om struktur, rammer og forutsetninger. Viktige elementer for trygghet og frihet til deltakelse.

Figur 3: Rammefaktorer bidrar til trygghet som forutsetning for fri deltakelse.

Hvorfor vektlegge struktur og tydelige rammer?

Noen årsaker er opplagte. Ting skal inn på årsplanen/timeplanen, ressurser skal fordeles og elevene skal ha timeplan og forutsigbarhet. Men vel så viktig er det å skape et rom hvor ekte veiledning kan skje. I litteraturen omkring veiledning fremheves opplevelsen av trygghet som forutsetning for reell deltakelse. Lauvås og Handal sier følgende om dette: *”Som regel er det*

⁶ Veiledningsopplegget er inspirert av (og i noen grad kopiert fra) metodikk og tenkning fra arbeidsveiledning som en rekke NKF-lærere besitter. Her er det store synergieffekter som bør utnyttes.

den som blir veiledet som oppfatter veiledningen som en "ydmykelse"⁷. Videre sier de at: "Veiledning kan fortone seg som å være opp til eksamen, uten å kjenne verken pensum eller eksamensordningen"⁸

Veiledning under strukturelle betingelser er nok et ganske ukjent format for elevene. De vil ha stort behov for forklaring og tilvenning. Fra mitt ståsted er dette vel anvendt tid. Figur 3 peker på rammer en bør ha tenkt gjennom i forkant. Kommentarene mine til de ulike momentene er i stor grad basert på egne erfaringer.

- **Veiledningsstruktur** ("rommet") Jeg har god erfaring med å møtes en gang i uken. Gjerne i et lokale som ligger rolig til. Dette blir stedet elevene forbinder med gode rammer, fortrolighet og veiledning. Derfor bør en ikke bytte sted fra gang til gang. Jeg har god erfaring med samlinger på 2 klokketimer. Noen ganger, og spesielt i oppstarten, kan dette oppleves i lengste laget. Etter hvert som behovet for veiledning øker, blir det en større utfordring å strukturere tiden godt. Veileder (lærer) er ansvarlig for at struktur og rammer etableres og opprettholdes. Det er særlig viktig å være oppmerksom på dette i den første fasen – slik at gode mønster setter seg i gruppen.
- **Kontrakt** En kontrakt kan forplikte. Det er helt avgjørende at elevene tilslutter seg denne samtale- og veiledningsformen – og kanskje enda viktigere – at de forstår hva de tilslutter seg til. Gjennomgang av en kontrakt kan bidra til nettopp dette. I arbeidet med kontrakten tydeliggjøres forventninger til den enkelte og til hverandre. Dokumentet kan bidra til å synliggjøre prosess og progresjon for den enkelt og for gruppa.
- **Taushetsplikt** Jeg har hørt at en hemmelighet er noe som er mellom to personer. Som lærer har jeg i liten grad utfordret elever på taushetsplikt, selv ikke når vi har jobbet i gruppe. Jeg har rett og slett ikke hatt gode erfaringer å vise til, og dermed ikke hatt troen på at det lar seg gjennomføre. Men arbeidet med arbeidsveiledning og veiledning av elevstipendiater har endret mitt perspektiv. Tveiten⁹ sier at taushetsplikt innebærer enighet i gruppen på at det som sies, hvem som sier det, samt reaksjoner og refleksjoner ikke kan videreformidles. Det skal forbli som hemmeligheter. Gjennom å snakke om hva taushetsplikt vil si i praksis synker det kanskje lettere inn.
- **Gruppen, bidragsplikt og oppmøteplikt** Gruppen med elevstipendiater vil omgås mye, både på fritid og skole. At dette blir en konstruktiv gruppe hvor det er godt å være, er alle tjent med. Derfor bør det avsettes en del tid på temaet gruppedynamikk. Veiledningen er obligatorisk på lik linje med annen undervisning på skolen. Det bør allikevel presiseres hvor viktig det er at alle er til stede. Når noen uteblir, får det konsekvenser for gruppens "liv" og dynamikk. En annen måte å si det på – når noen mangler har vi en ny gruppe, som må konsolideres og på nytt finne sin måte å

⁷ Lauvås og Handal 2000, s. 192.

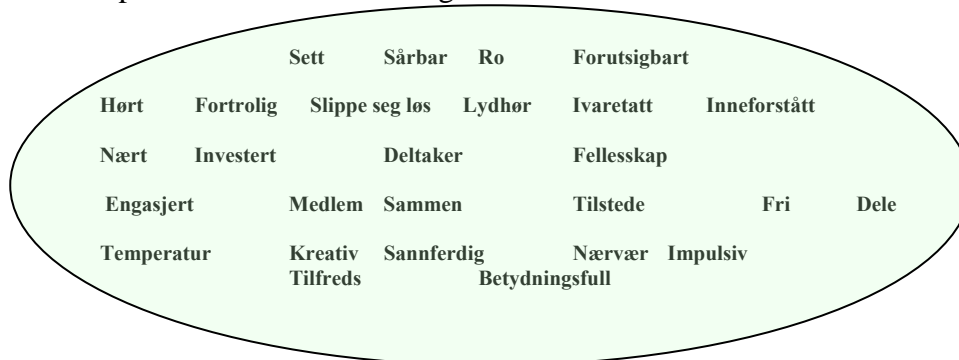
⁸ Ibid.

⁹ Tveiten 2002, s. 50.

samspele. Alle har en likeverdig og betydningsfull rolle i gruppen. En kan umulig forutse hvilke bidrag som kan virke forløsende på den personen som søker veiledning. Ikke minst er dette viktig å tenke gjennom som lærer og veileder. Det er fort å havne i en posisjon hvor elev spør om r d og lærer gir råd. Som vi skal se nærmere på, kan en slik tenkning begrense heller enn forløse.

Målet er å skape en atmosfære hvor følgende verdier dominerer:

3.3.4 Veiledningsprogram¹⁰ - en grovkisse

Time	Hva	Innhold/metodikk	Begrunnelse
1-20	<p>Oppstart. Elevstipendiatene m�ter en uke f�r øvrige elever.</p> <p>I denne uken gjennomføres oppstartskurs.</p> <p>Blanding av undervisning, samtaler, selvstendig arbeid og gruppearbeid.</p>	<p>Bli kjent-aktiviteter.</p> <p>Utdeling av refleksjonsbok.</p> <p>Vi deler forventninger: en kan skrive <u>brev</u> til seg selv:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ønsker for året - Kvaliteter - Hva vil dette kreve av meg - Sterke og svake sider i møte med øvrige elever <p>Noe av dette kan deles i plenum.</p> <p>En kan også tegne en <u>forventningskurve</u> for skoleåret (mitt forhold til elevene gjennom året, mitt forhold til meg selv som elevstipendiat gjennom året, trivsel i gruppa gjennom året, gleder og gruer meg til). Dette kan også deles i plenum.</p> <p>Skjoldet: Besvarer 5 spørsmål:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hva trenger jeg? 2. Hva trenger jeg fra gruppen? 3. Noe jeg er stolt av? 4. Noe som er viktig for meg? 5. Noe jeg ønsker å utvikle? <p>To-dagers tur med fellesskap; Sykkeltur, hytte-overnatting, matlagning, praktisk oppgaver.</p> <ul style="list-style-type: none"> - gjøre noe kjekt sammen – alle presenterer en lek. - mine visjoner og drømmer - uformelt samvær <p>Intro til veiledning: Hva er veiledning?</p>	<p>På denne måten har elevene mulighet for å bevisstgjøre og formidle forventninger til seg selv, hverandre og skolen.</p> <p>En blir kjent med hverandre på en ny måte.</p> <p>Mye tid sammen gjøre at gruppe blir kjent og tryggere på hverandre – det oppstår en gruppekultur. Denne skjer ikke i vakuum, men under veiledning.</p> <p>Elevene blir gjort klar over sitt behov for oppfølging og veiledning. De opparbeider trygghet på at dette er gjennomtenkt og de er godt ivaretatt.</p> <p>Roller. Dette blir tema hele året – det er utfordrende å være ”forbilde” og ”leder” for elever i samme alder.</p>

¹⁰ Dette programmet inneholder flere forslag til metodikk som både supplerer og overlapper.

		<p>Hvorfor skal vi ha veiledning? Beskrivelse av konseptet?</p> <p>Samtaler omkring temaer som: - Roller og relasjoner. - Lojalitet og taushetsplikt. - Elevkontakt. Hvordan ta kontakt med elever – hvordan være oppmerksom – dersom én er bekymret for en elev...</p>	<p>Utveksle gode rutiner – elevene trenger tidlig å høre at planlegging er hemmeligheten bak suksess.</p>
Time	Hva	Innhold/metodikk – Begrunnelse	
21-80	<p>Veiledning/ Undervisning</p> <p>24 ganger á 2 klokketimer.</p> <p>Hver uke gjennom året.</p> <p>Rammer: Fast sted Preset start Obligatorisk Fast organisering Refleksjonsbok Referent Taushetsplikt</p> <p>Disse må med gjevne mellomrom repeteres. Etterhvert tilsier all erfaring at gruppen verdsetter disse rammene (jf. kap. om trygghet som forutsetning for frihet.)</p> <p>Ganske umiddelbart etter at året er i gang, vil de reelle situasjonene utspille seg, roller vil bli prøvd ut og strategier vil framstå som gode eller mindre god –</p>	<p>Forslag til struktur som innarbeides i startfasen:</p> <p>1. Ventil / værrapport. Kort runde om hvordan ”været” er akkurat nå. Ikke så mye om hvorfor – det kan evt komme senere om eleven ønsker det.</p> <p>1a For å få eleven mer nærværende og fokusert har jeg tatt i bruk ulike teknikker: - Sitte godt i stolen, puste, meditere, ... - Bruk av musikk - Tankereiser – de lytter til en historie med lukkede øyne - Et dikt - En fortelling</p> <p>2. Gjenkalling – tilbakeskuing. En person har i oppgave å hente opp noe som berørte sist vi var samlet. Dette går på rundgang fra gang til gang.</p> <p>Alternativer med fokus på uka som har gått: - Oppsummer sist uke i 10 punkter - Kort om et høydepunkt. Eller noe annet som berørte. - Så du din ”nabo” (elevstipendiaten) til venstre gjøre noe forbillig sist uke?</p> <p>3. Dagens tema. Undervisning. Jeg har god erfaring med korte økter – så praksisnært som mulig. Ha gjerne med noe de kan lime inn i refleksjonsboka – evt en modell de må tegne inn. Hvorfor: Se seg selv med nye øyne – se seg selv som elevstipendiat som vokser. Innse at de erfaringene de gjør er unike men samtidig dypt menneskelige.</p> <p>Aktuelle tema: a) Joharis vindu (hvem er jeg egentlig – hvordan oppfattes jeg – hva deler jeg - ...) b) Hva kjennetegner en god miljøarbeider (leder)? c) Læring er en livslang prosess. d) ”Learning-by-doing” Hva vil det si? e) Hvorfor bruke refleksjonsbok – nedskrivning av tanker framtvinger langsomhet og kronologi – bra ift bevisstgjøringsprosessen. f) Innstilling – er det noe vi styrer eller våkner vi noen ganger med feil bein! - Hva vil det si å bli moden og ansvarlig – hvorfor er det slitsomt?</p> <p>- Gjennomgang av modellen SETT (S = sett/rost/anerkjent E = Ener (forbilde i miljøet) T = Trene (ønske/ambisjoner om å bli flinkere) T = Tilgi (alle kan (bør) gjøre feil) - Visualisering (gleder, gruer, spent, håper, ønsker, forventer, frykter, skal skje, ikke skal, noe som krever min fleksibilitet) - Hva legger vi i begrepene selvbilde, selvtillit og selvrespekt</p> <p>4. Veiledning. Alle elevene har hver uke i oppgave å medbringe en situasjon fra miljøarbeiderpraksisen. Dette er en treningssak. I starten kan det være greit å hjelpe elevene i gang. - Gjengi en suksesshistorie du har hatt siden sist. - En elev ”konfrontasjon” (interaksjon) du synes var utfordrende.. - Noen ganger muntlig – noen ganger skriftlig til de øvrige. - Bruk av logg er også et alternativ: a) Objektiv sit.beskr. b) hva tenkte du da? c) hva følte du da? d) hvordan var kroppen din da? e) hva var styrende for handlingen din da?</p>	

	<p>kanskje ubruklige. Uansett vil elevene leve i kontinuerlig spenning - dilemma mellom liv og lære.</p>	<p><u>Avgrens taletiden og styr samtalen</u> Elevene får sin tilmålte tid med full oppmerksomhet. Det betyr sannsynligvis at ikke alle kan presentere hver uke. Men skal det bli god veiledning bør den enkelte være i fokus over lengre tid (30 min). Som veileder er det viktig å si at alle representerer kilde til ny erkjennelse – det er ikke uvanlig at tilbakemeldinger og synspunkter fra medelever blir de mest betydningsfulle. Videre må du som veileder passe på at den som er i fokus forblir der. Det betyr at en må stoppe personer som overtar kommunikasjonen (<i>ja, det opplevde jeg også sist uke – da...</i>). Det er også en treningssak å veilede eleven inn til kjernen av det som trykker. Her hjelper det å praktisere samt at det kan være nyttig med ulike metodiske grep.</p> <p><u>Veiledningsmetodikk.</u> Her er det mye å velge mellom¹¹. Målet er å få den enkelte og gruppen til å reflektere, se nye perspektiver ved situasjonen og forhåpentligvis nye sider ved seg selv. Veiledning er synonymt med utlevering. En viser svakhet og erkjenner at en har noe å lære. Dette må berømmes og anerkjennes. Elevene bør inspireres og oppmuntres til å se hverandre med anerkjennende blikk. Når det gjelder metodikk har jeg i denne omgang valgt å kort beskrive 3 teknikker som jeg har god erfaring med i møte med elever.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>Oppklarende spørsmål.</u> Elever som lytter stiller spørsmål for å forstå mest mulig av situasjonskomplekset – slik at vi tilstreber en felles forståelse. 2. <u>Gjenfortelling.</u> Etter at ”hovedpersonen” har fortalt får en av de øvrige i oppgave å fortelle tilbake. ”Hvordan var det å høre din historie gjennom en annen person – noe du registrerer som du ikke så tidlig?” 3. <u>Assosiasjonsord eller følelse.</u> Etter at gruppen har hørt situasjonsbeskrivelsen, får de i oppgave å gjengi det mest representative ordet eller følelsen. Vi ønsker å bevege oss på både fornuft og følelse. Om ikke veiledningen beveger seg på følelsesplanet kan det fort bli et spørsmål om teknikk og noe objektivt. Det er vesentlig at vi holder samtalen personlig og relatert til reelle hendelser. <p>Listen er lang med metoder for å stimulere refleksjon og veiledning. En kan bruke refleksive spørsmål, tilstrebe spørsmål heller enn svar, en kan bruke reflekterende team hvor eleven i fokus blir tilhører til en samtale om egen situasjonsbeskrivelse, en kan bruke drama og rollespill. Jeg gjentar: Listen er lang.</p>
--	--	---

I folkehøgskolen jobbes det mye med veiledning. Jeg har nevnt arbeidsveiledning. Et minst like stort satsningsprosjekt, som har direkte berøring med elevene, er 3D-veiledning. Når jeg her lanserer en måte å virkelig utvikle et veiledningsopplegg for elevstipendiaterne, så tror jeg det altså føyer seg inn i rekken av gode pedagogiske konsepter som vi absolutt må foredle videre.

¹¹ Anbefaler å oppsøke litteraturen omkring veiledningsmetodikk. Som lærere har vi ulike tilnærminger og preferanser.

4.0 Kultivering av den ”ville blomsten” - oppsummering

Arbeidet med å kartlegge og beskrive pedagogiske forhold omkring elevstipendiatorordningen er i ferd med å finne sin form. Mandatet mitt har vært å se nærmere på pedagogiske konsekvenser av å ha elevstipendiater på folkehøgskolen. Utfallet har blitt et dokument hvor jeg:

- 1) har gått opp en del formelle retningslinjer
- 2) har presentert en del eksempler og erfaringer fra praksisfeltet
- 3) har forsøkt å skissere noen begrunnede metodiske anbefalinger for hvordan arbeidet med elevstipendiater kan og bør foregå.

Tidsrammen har satt sine begrensninger for omfanget av dette arbeidet. Om det besluttes å føre dette teoretiske arbeidet videre, vil jeg særlig trekke fram disse områdene for videre fordyping:

- Elevstipendiatenes rolle/pedagogisk program i annen timeplanfestet undervisning. Herunder internatpedagogikk, elevforum, valgfag, seminarer og andre fellesarrangementer. Hva kan den enkelte skole gjøre for at innhold og metodikk tar hensyn til at elevene har vært med på et tilsvarende opplegg tidligere?
- Rollen. Elevstipendiaten befinner seg i en ”mellomlederstilling”. Samtidig er de elever. Men de er allikevel ikke helt på linje med øvrige elever. Hvordan formidles dette til skolens elever, enten det er i plenum eller på linjenivå?

Figur 2: Kultivering av en vill blomst...

Under NKF's landsmøte i juni 2009 fikk vi nok en gang bekreftet at praksisen med elevstipendiater er svært ulik på de forskjellige folkehøgskoler. Begrepet ”vill blomst” som jeg bruker om ordningen, er nok ganske dekkende for variasjonen i pedagogiske program og oppfølgingen som stipendiater blir møtt med. Det skal dog sies at mitt inntrykk etter å ha arbeidet med dette over en 7 måneders periode, er at skoler, rektorer og øvrige ansatte, er generelt positivt innstilt på å problematisere egen praksis og svært imøtekommende når vi (NKF) bidrar med innspill og anbefalinger.

Flere skoler etterspør flere konkrete og råd for hvordan en kan videreutvikle arbeidet med elevstipendiatene. Det er dessuten opplagt at enkelte skoler har en tilnærming til dette som ikke er faglig forsvarlig, og som i ytterste konsekvens kan representere en trussel for hele ordningen.

Til sammen utgjør disse momentene et tungt argument for å fortsette arbeidet med stipendiatorordningen. Det kan for eksempel utarbeides kurs i regi av NKF som samler alle som har ansvar for arbeidet med elevstipendiater. Fortsatt er det behov for informasjonsarbeid og gjensidig erfaringsutveksling.

Det er en samstemmig erfaring (tall fra de fleste kristne folkehøgskolene) at det er veldig stor interesse blant ungdom (folkehøgskoleelever) om å få bli elevstipendiater. Skolene virker

veldig fornøyde med ordningen, og det er liten tvil om at elevstipendiatene innehar en viktig funksjon i arbeidet med miljø på skolene.

Et relevant spørsmål som en kan ta med i det videre arbeidet: Ville interessen vært like høy om stipendene og den økonomiske kompensasjonen var lavere eller fraværende?

Mine tanker om veien videre: Jeg syns arbeidet med elevstipendiatene er veldig spennende (både etter å ha jobbet teoretisk og praktisk). Vi praktiserer en pedagogikk som vi kan og bør videreutvikle. Ikke minst i lys av at vi skal være et skoleslag som er i front pedagogisk og som andre institusjoner / organisasjoner kan søke inspirasjon hos. Nedenfor noen konkrete forslag til videreføring av ”kultiveringsprosessen”:

- **Positiv ung til ung påvirkning.** Vi vet at ungdom i alderen 18-20 er svært opptatt av hverandres meninger og preferanser. Kanskje mer betydningsfulle enn voksne / lærere. Jeg tror vi kjenner igjen dette fra folkehøgskolehverdagen. At hver folkehøgskole i Norge har 5-10 motiverte ungdommer som ønsker å være gode **forbilder** i miljøet sitt representerer slik sett noe helt unikt. Jeg har kalt dem miljøagenter i figur 2 (side 13).
- **Samfunnsrelevant arbeid.** Om 70 skoler hvert år skolerer 5-10 elevstipendiater vil vi hvert år ”utdanne” 350-500 miljøarbeidere med en konkret og samfunnsrelevant kompetanse. Denne bør løftes fram. Vitnemål bør utarbeides.
- **Mesterlære.** For å legitimere elevstipendiatens nærvær på linjen må linjelærer/ faglærer utarbeide fagplan og opplegg hvor mesterlæretenkningen kan tenkes å være bunnplanken (dette har jeg skrevet mye om i rapporten).
- **Veiledning.** NKF har satset mye på arbeidsveiledning de siste årene. Jeg er nå inne i mitt andre år som veileder for elevstipendiater, og ser at kompetanse som arbeidsveileder er gull verdt. Vi bør sette fokus på denne synergieffekten.

Da setter jeg sluttstrek.
Kristian Abelsen

Vedlegg 1: Intervjuguide Rønningen folkehøgskole

Intervjuguide Elevstipendiater ved Rønningen Folkehøgskole

Velkommen og takk for søknaden. Dette intervjuet er like mye å anse som en forberedelse til det som kan komme, som en samtale hvor vi bli enda bedre kjent med deg. Alle spørsmålene har ikke fasitsvar – men de peker på relevante temaer som det er viktig å ha snakket om. Kanskje er det en del ting du ikke har tenkt på tidligere – som det kan være greit at modnes i tiden fram mot en evt. rolle som elevstipendiat. Det vi snakker om her, blir her til intervjuene er gjennomført og vi har plukket ut de aktuelle kandidatene. Da kommer alle med like forutsetninger, samtidig som det er god trening å holde noe for deg selv – når du gjerne vil dele. Det vil være aktuell problemstilling kommende år som stipendiat. Hvordan høres det ut?

Del 1 Intervju:

1. Fortell litt om året som har gått – er det noe du gjerne vil ta med deg videre? Evt slippe...
2. Du har et år som elev bak deg – hvilke tanker har du gjort deg om overgangen til et år som elevstipendiat
3. Du har antydning hvilken linje du kunne tenke deg å gå på. Om du skulle satt opp et andrevalg – hvilke ville det blitt?
4. Som elevstipendiat vil du ha modulansvar, kveldsoppgaver og kanskje samtalegruppe. Hva ser du at du kan bidra med på dette området?
5. Halvveis ut i året som elevstipendiat – hvordan ønsker du å bli oppfattet av elevene?
6. Har du tenkt noe på rollen din som elevstipendiat, en mellomstilling mellom elev og lærer/ansatt? Ser du for deg situasjoner som kan bli krevende rent lojalitetsmessig?
7. Du vil jobbe tett i gruppe med andre stipendiater. Gjerne prosjektbasert.
  - a. Hvordan liker du å jobbe i team?
  - b. Hva begeistrer deg?
  - c. Hvordan bidrar du konstruktivt i en slik sammenheng?
  - d. Hva er dine sterke sider i en prosess?
  - e. Hvordan reagerer du i en konfliktsituasjon?
  - f. Hva er svake sider i en samarbeidssituasjon?
  - g. Hvilken fase trives du best i: forberedelse, gjennomføring eller etterarbeid?
8. Du brenner for et opplegg (?) men får høre at du må være med på noe langt mer kjedelig – hvordan håndterer du en slik situasjonen?
9. Du har en kanonidé – du presenterer denne på en morgensamling – men opplever ingen respons – hva blir veien videre?
10. Du blir veldig forelsket i en elev – det viser seg å være gjensidig. Hvordan håndterer du denne situasjonen?
11. Folkehøgskolen er en kristen skole – hva tenker du om det?
12. Det å være elevstipendiat blir en krevende oppgave.
  - a. Hvordan skal du hente deg inne – få overskudd?
  - b. Har du andre store engasjement dette året – hva tenker du evt om det?
13. Har du konkrete tiltak som kan berike skolens virksomhet?

Del 2 Case. Eleven får 5-10 min til å forberede et lite rollespill hvor han/hun som stipendiat skal håndtere en av følgende case:

- Det kan synes som at de internasjonale elevene er dårlig integrert i skolens elevfellesskap.
- Det røykes på internatet.
- En har fått kjennskap til at det drikkes alkohol på internatet.
- Mye baksnakking blant jentene.
- Generelt dårlig oppmøte på morgensamlinger og undervisning, spesielt på fredagene og lørdagene.
- Tyveri hos elevene
- En klagekultur dominerer. ”Alt” er galt.
- Miljøet er sterk preget av en tøff, sterk og dominerende guttegjeng som ”ruler”, aller mest på en negativ måte.
- En fysisk-nærhets-kultur i form av massasje, klemming, berøring som noen gutter og jenter opplever intimitetskrenkende, men vanskelig å si nei til.

Del 3 Søkeren kan stille spørsmål som vedkommende måtte ha.

Vedlegg 2: Høgtun: Innholdsbeskrivelse av utvalgte ledertreningstemaer

Lederstiler

- Hvilke lederstiler kan benyttes i organisasjoner?
  - Hvilken lederstil passer på Høgtun?
  - Hvilken lederstil passer deg?
  - Hvilken lederstil ønsker du å bli ledet av?
- Altså refleksjon over hvordan man leder andre og i hvilken type kontekst ulike lederstiler passer inn. Finns det "best practice" i lederstil?

Ledelsesutfordringer i folkehøgskolen

- Hvilke typiske problemer møter en leder i folkehøgskolen?
  - Er det utfordringer som ikke finnes andre steder? Eller noen problem alle ledere har?
  - Hvordan løser man dette? Som gruppe eller som enkeltindivid
- Tar utgangspunkt i konkrete saker og diskuterer i plenum. Gjerne gruppearbeid også.

Personlighetsteori

- Hvem er du?
  - Er det typiske trekk ved din personlighet?
  - Hvordan påvirker din personlighet måten du løser utfordringer på?
  - Utfyller stippene hverandre, dvs. komplimentere?
- Fine muligheter til å utfordre stippene til å by på seg selv og til å være ærlige og åpne. Det finns ikke en "riktig" personlighet, men vi trenger alle typer!

Konflikter

- Hvordan oppstår konflikter?
  - Typiske typer konflikter
  - Hvordan løse konflikter som gruppe og som enkeltindivid?
  - Hvordan løse konflikter før de oppstår
- Har stippene erfaringer de vil dele? Diskusjon over konkrete saker kan bli spennende og utfordrende.

Organisasjonskultur

- Hva er typiske trekk ved Høgtun?
  - Hvordan skiller organisasjoner seg fra hverandre ikke bare formelt, men uformelt?
  - Kan organisasjonskulturer påvirkes av de som lever i organisasjonen? Hvordan?
  - Hvordan oppdager vi kulturer i organisasjonen?
  - Er det slik at ulike klasser har ulike kulturer, dvs typiske kjennetegn?
- Vi utfordrer stippene til å si litt om typiske kjennetegn ved de gruppene de tilhører, hvilke klær går de med, hvilket språk, hva er kult og ikke kult etc.

Spiseforstyrrelser

- Alle(?) folkehøgskoler sliter med dette
  - Hva er spiseforstyrrelser?
  - Hvorfor skjer dette?
  - Hvordan oppdager vi dette?
  - Hvordan forebygges dette?
  - Hvordan løser vi dette om vi ser tegn til dette i grupper eller hos enkeltelever?
- Vanskelig men viktig tema som kan gjøre det lettere å gjøre noe med slike problem før de vokser seg for store.

Leder, samtalepartner og medmenneske

- Er det rollekonflikter i det å være en stipp?
- Hvilke type problem er typiske for en stipp?
- Er det vanskelig å være medelev og leder samtidig?
- Hvordan få til den gode samtalen?
- Hvordan være et godt medmenneske, hvordan se våre elever og den de er?

Det kan være vanskelig å skille rollene som medelev og stipp/leder, både for stippene selv og for elevene. Viktig å diskutere hvordan de like rollene kan håndteres.

En stipps hverdag. Hvem er jeg?

- Hvilken type stipp ønsker du å være?
- Hvordan løser vi oppgavene våre?
- Hvilken type stippegruppe er vi og ønsker vi å være?
- Ingen er superstipp, alle er seg selv, men hvordan være en mellomleder som byr på deg selv og er deg på ditt beste?

Litt prestasjonspsykologi her også. Viktig å analysere seg selv og den situasjonen du er i. Hvordan er dine omgivelser og hvilke forventninger har de til deg? Hvordan skal du best løse dette samtidig som du skal nyte livet som elev på skolen og som kamerat etc.?